

УДК 373.2.091:796

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.5>

Лариса ГАРАЩЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-7847-632X

Олена ЛІТІЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-7004-3837

Тетяна ШИНКАР

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-5656-2032

Бібліографічний опис статті: Гаращенко, Л., Літіченко, О., Шинкар, Т. (2025). Організація фізичного виховання дітей раннього віку в ЗДО: сучасний досвід. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, 34–40, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.5>

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ В ЗДО: СУЧАСНИЙ ДОСВІД

У статті наголошено на важливості фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку. Відповідно до **мети статті**, проаналізовано стан організації фізичного виховання дітей раннього віку у сучасних закладах дошкільної освіти. Під час роботи над статтею було використано **метод** теоретичного аналізу практики фізичного виховання дітей раннього віку в сучасних закладах дошкільної освіти з імплементацією професійного досвіду авторів статті з означеної проблеми. Проаналізовано досвід реалізації вихователями різних компонентів фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку: створення гігієнічних умов; організовані форми фізичного виховання; самостійна рухова діяльність; загартовування; інноваційні оздоровчі технології; фізкультурно-ігрове середовище. Акцентовано на важливості взаємозв'язку цих компонентів та комплексного впливу фізкультурно-оздоровчих засобів на фізичний і психічний розвиток дитини. Визначено сильні та слабкі сторони технології реалізації фізичного виховання в групах раннього віку. Наголошено на важливості здійснення доцільного психолого-педагогічного супроводу фізичного розвитку дітей раннього віку. Акцентовано на важливості завдання виховання у дітей емоційного відгуку на різні рухи та ігри, музичний супровід до фізичних вправ, фізкультурні посібники, загартовувальні заходи тощо. **Новизна** роботи полягає у виокремленні та аналізі практичної реалізації завдань фізичного виховання дітей раннього віку, аналізі застосування комплексу фізкультурно-оздоровчих засобів. Зроблено **висновки** щодо важливості розвитку та удосконалення професійної компетентності педагогів, необхідної для успішної професійної діяльності у сучасних умовах. Успішність реалізації фізичного виховання дітей раннього віку залежить від усвідомлення відповідального ставлення до проблеми формування здоров'я вихованців, планування освітнього процесу, систематичного виконання програмових вимог.

Ключові слова: здоров'я збереження, фізичне виховання, фізичний розвиток, освітній процес, рухова активність, здоровий спосіб життя, діти раннього віку.

Larysa HARASHCHENKO

Ph.D. in Education, Associate Professor at the Department of Preschool Education, Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-7847-632X

Olena LITICHENKO

Ph.D. in Education, Lecturer at the Department of Preschool Education, Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-7004-3837

Tetiana SHYNKAR

Ph.D. in Education, Lecturer at the Department of Preschool Education, Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-5656-2032

To cite this article: Harashchenko, L., Litichenko, O., Shynkar, T. (2025). Organization of physical education of early children in ZDO: modern experience [Physical education organization for early age children in preschool educational institutions: modern experience]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 34–40, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.5>

PHYSICAL EDUCATION ORGANIZATION FOR EARLY AGE CHILDREN IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS: MODERN EXPERIENCE

The article is focused on the importance of physical education and health improvement for early age children. In accordance with the aim of the article, the state of physical education organization for early age children in modern preschool educational institutions is analyzed. The theoretical analysis method of early age children's physical education practice in modern preschool educational institutions with the implementation of the authors' professional experience in this field was used during the work on the article. The educators' experience of providing various components of physical education and health improvement for early age children is examined: creation of proper hygienic conditions; the organized forms of physical education; self-motor activity; hardening of the body; innovative health improvement technologies; physical culture and playground environment. It is emphasized on the importance of the relationship between these components and the complex impact of physical culture and health improvement means on the physical and mental development of the child. The strengths and weaknesses of the physical education technology realization in early age groups are identified. It was highlighted that proper psychological and pedagogical support for the physical development of early age children is important. Emphasis is set on the significance of the task of raising children's emotional response to various movements and plays, musical background to physical exercises, physical culture materials, hardening of the body activities, and so forth. The novelty of the work lies in the identification and analysis of the practical realization of the tasks of physical education of early age children, and the analysis of the use of a complex of physical culture and health-improving means. Conclusions are drawn about the necessity of developing and improving the professional competence of educators that is required for successful professional performance in modern conditions. Successful implementing of physical education of early age children depends on awareness of responsible attitude to the issue of health formation of preschoolers, educational process planning, consistent fulfillment of curriculum requirements.

Key words: health preservation, physical education, physical development, educational process, motor activity, healthy lifestyle, early age children.

Актуальність проблеми. У закладах дошкільної освіти приділяється значна увага організації фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. На важливості та нагальності фізичного виховання та оздоровлення дітей, починаючи з раннього віку, акцентується у Державному стандарті дошкільної освіти України. У цьому документі визначені результати становлення здоров'язбережувальної та рухової компетентностей дитини раннього віку в процесі здобуття нею дошкільної освіти. Для набуття дитиною визначених компетентностей розроблено різноманітні освітні програми, за якими працюють сучасні заклади дошкільної освіти. Відомо, що фізичні можливості дитини

значно підвищуються у ранньому та дошкільному віці. Від того, як дитина використовує позитивний руховий досвід ще в ранньому віці, суттєво залежить своєчасний розвиток рухових умінь, навичок та фізичних якостей. Від сформованості у ранньому віці культурно-гігієнічних навичок залежить подальше формування навичок здорової поведінки. Якість дошкільної освіти, зокрема фізичного виховання, залежить від рівня професійної майстерності педагогів, які організовують освітній процес у групах дітей раннього віку. У закладах дошкільної освіти ведеться ефективна робота щодо організації фізичного виховання та здоров'язбереження саме з дітьми раннього віку. Безперечно, що

вихователі забезпечують умови для здорового та щасливої щоденної життєдіяльності кожного вихованця. Однак, практика фізичного виховання дітей раннього віку засвідчує і певні прогалини. Це наявність у групах раннього віку пасивного рухового режиму, неповною мірою створення вихователями широких можливостей для рухової активності дітей, сприяння формуванню почуття задоволення та радості від реалізації потреби кожної дитини в рухах, результатів рухової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема фізичного виховання дітей раннього віку наразі досить актуальна через різні фактори: тенденцію до погіршення здоров'я молодого покоління, погіршення екологічної ситуації, соціально-економічних умов життя, інтенсифікацію освітнього процесу, починаючи з дошкільного дитинства, та ін. Актуальність проблеми здоров'язбереження дітей раннього віку знаходить відображення у сучасних дослідженнях.

За сприяння Національної академії педагогічних наук України провідними фахівцями у галузі дошкільної освіти, педагогіки та психології (Н. Гавриш, О. Рейпольська, Т. Піроженко, О. Сисоєва та ін.) було розроблено Концепцію освіти дітей раннього та дошкільного віку, яка посилює нагальність проблеми виховання, навчання і розвитку дітей раннього віку (Концепція, 2020). Серед небагатовисловлених наукових і теоретико-методичних доробків науковців і практиків вартими уваги є колективна монографія «Виховання дітей раннього віку у закладах дошкільної освіти різних типів» (Васильєва, 2021). Автори цієї праці (Н. Гавриш, В. Рагозіна, С. Васильєва та ін.) акцентують на організації безпечного, комфортного, цікавого, адекватного освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, що сприятиме цілісному розвитку особистості дитини раннього віку (Васильєва, 2021). Результати аналізу підрозділів монографії «Руховий розвиток дітей раннього віку» та «Технологія осмисленого здійснення рухів дітьми третього року життя» автора С. Васильєвої дозволили нам ствердитися у думці, що фізичний розвиток дитини обумовлений загальнобіологічними закономірностями та вважається основним критерієм стану здоров'я організму дитини. На фізичний розвиток дитини, особливо у ранньому віці, мають значущий вплив соціально-економічні та гігіє-

нічні умови життя (Васильєва, 2021). Погоджуємося з авторкою щодо важливості організації здоров'язбережувального освітнього процесу в групах раннього віку, необхідності доцільного та адекватного психолого-педагогічного супроводу фізичного виховання дітей раннього віку.

Значним науковим доробком вважаємо докторську дисертацію Т. Андрющенко, присвячену комплексному дослідженню проблеми формування у дітей дошкільного віку здоров'язбережувальної компетентності (Андрющенко, 2014). Нам імпонує думка дослідниці щодо важливості ролі самої дитини у збереженні власного здоров'я, що вимагає розробку певних моделей організації освітнього процесу та створення певних умов, за яких дитина могла б виявляти оздоровчу поведінку (Андрющенко, 2016).

У наукових працях О. Богиніч обґрунтовано важливість та необхідність створення здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти (Богиніч, 2008). Ми поділяємо переконання авторки про актуальність використання різноманітних здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, а також думку про те, що дитина має бути активним суб'єктом власної діяльності.

Мета статті – проаналізувати сучасний досвід організації фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що фізичне виховання дітей раннього віку як педагогічна система може ефективно функціонувати та розвиватися завдяки дотриманню певних умов. Фізичне виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти здійснюється за допомогою певних засобів, що були обґрунтовані Е. Вільчковським (Вільчковський, 2019). Дослідник виокремлює такі засоби фізичного виховання дітей раннього віку:

- гігієнічні фактори (розпорядок процесів життєдіяльності, харчування, гігієна одягу, взуття, приміщення, обладнання та ін.);
- сили природи (сонце, повітря, вода);
- фізичні вправи (Вільчковський, 2019).

У наукових доробках О. Богиніч основними напрямками здоров'язбережувальної діяльності батьків та педагогів у сфері фізичного розвитку визначено:

– збагачення сенсорних відчуттів, почуттів і вражень дитини під час ознайомлення з довкіллям;

– розвиток рухової сфери;

– формування механізмів саморегуляції власної поведінки, розвиток вольових якостей (Беленька, 2006).

Аналізуючи досвід роботи закладів дошкільної освіти за напрямом фізичне виховання дітей раннього віку, ми переконані, що це завдання може бути ефективно реалізоване за умови використання комплексу засобів, визначених та обґрунтованих О. Богиніч та Е. Вільчковським.

Можемо ствердно зазначити, що в сучасних закладах дошкільної освіти зміст фізичного виховання дітей раннього віку складають такі компоненти:

- еколого-гігієнічні умови;
- оптимальна рухова активність;
- інноваційні оздоровчі технології;
- загартовування.

Саме ці компоненти забезпечують фізичному вихованню оздоровчу та розвивальну спрямованість.

Результати аналізу вивчення досвіду вихователів щодо створення в групах раннього віку гігієнічних умов дозволяють зробити такі висновки. До гігієнічних факторів як засобу фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку відносять розпорядок процесів життєдіяльності дитини; гігієну приміщень (групової кімнати, спальні, роздягальні, фізкультурної зали); гігієну одягу та взуття; гігієну обладнання, інвентарю, посібників, атрибутів. Зазначимо, що в закладах дошкільної освіти значною мірою забезпечуються ці умови. Разом із тим варто наголосити і на негативних явищах. Це недотримання часу прогулянки, порушення температурного режиму, нерегулярні провітрювання, недотримання вимог до освітлення, певна занедбаність осередку природи, непродуманість фітодизайну приміщень вікової групи, коридорів і кабінетів закладу та ін.

Рухова активність – головний фактор здоров'я та цілісного розвитку дитини. Відповідно до освітніх програм, за якими працюють заклади дошкільної освіти, з дітьми раннього віку проводяться заняття з розвитку рухів, ігрові вправи, а також забезпечуються умови для самостійної рухової діяльності дітей раннього віку. Результати аналізу планів вихователів,

бесід, анкетування, спостережень за педагогічною діяльністю та ін. підтвердили дотримання вихователями програмових вимог щодо проведення цих форм освітньої взаємодії з дітьми. Вихователі планують та проводять з дітьми різні форми освітньої взаємодії з фізичного виховання, що забезпечує активний руховий режим вікової групи. Однак, у деяких закладах дошкільної освіти, зокрема у групах раннього віку, наявні ознаки пасивного рухового режиму. Це, безперечно, порушує баланс у життєдіяльності дітей, веде до перевтоми, втрати інтересу до фізичної культури. На нашу думку, певна частина вихователів не повною мірою професійно обізнана саме у сфері фізичного розвитку дитини раннього віку. Тобто поверхово володіють теоретичними та методичними основами психолого-педагогічного супроводу різних форм організації фізичного виховання дітей раннього віку. Так, проводять заняття з розвитку рухів без урахування принципу систематичності, не дотримуються правильності чергування різних фізичних вправ (основних рухів, загальнорозвивальних вправ, ігрових вправ) під час заняття. Не повною мірою використовують фізкультурне обладнання та інвентар під час виконання дітьми основних рухів та загальнорозвивальних вправ.

Варто відзначити і неправомірність використання у ранньому віці рухливих ігор замість ігрових вправ. Відповідно до теорії і методики фізичного виховання дітей раннього віку доцільним є саме використання ігрових вправ («Біжіть до мене», «Пройди по доріжці», «Прокоти м'яч у ворота», «Пролізь у тунель», «Горобчики» та ін.). Ці вправи цікаві та доступні для розуміння дітьми. Адже вони передбачають виконання кожною дитиною певного руху в індивідуальному темпі, не вимагають узгоджених дій, дають можливість кожній дитині отримати і побачити результат. Під час ігрових вправ діти навчаються рухатися як мишки, котики, зайчики, долати перешкоди, виконувати певні рухи із спортивним інвентарем. Таким чином відбувається підготовка до рухливої гри, в якій є правила та вимога дотримуватися правил і рухатися та діяти відповідно до сюжету. Адже рухлива гра передбачає певну сформованість рухових умінь, вона побудована на рухах, якими діти добре опанували. В ігрових вправах у ненав'язливих і цікавих ситуаціях (горобчики

літають, стрибають, клюють зернятка, п'ють водичку; діти ходять тихо на носках як мишки) діти мають можливість багаторазово повторювати певні рухи, щоб у подальшому (у наступній віковій групі) продемонструвати свої рухові уміння, виконуючи певні ігрові дії, ролі та правила у рухливій грі.

Особливе місце у системі фізичного виховання дітей раннього віку займає самостійна рухова діяльність. Під час проведення дослідницької роботи було з'ясовано, що упродовж дня саме самостійна рухова діяльність займає найбільше часу серед інших (побутова діяльність, спілкування, організовані форми освітньої взаємодії). У такій діяльності найвища частка (30%) припадає на рухову активність дітей (дитина рухається, повзає, бігає, ходить, переступає через предмети, відносить предмети, шукає посібники для обігрування та ін.). Безперечно, для самостійної рухової діяльності необхідно створити певні умови: наявність у групі фізкультурних посібників та їх поєднання, виконання рухів разом із дітьми, регулювання фізичного та емоційного навантаження. Відзначаємо, що вихователі створюють умови для рухової активності дітей під час самостійної рухової діяльності. З іншого боку, вбачаємо і певні прогалини. Це недостатність обладнання та інвентарю, пасивність вихователів у створенні ігрової ситуації та ігрового настрою, одноманітність прийомів та засобів оптимізації рухової активності, невиконання рухів разом з дитиною та ін. Під час самостійної діяльності епізодично проводять з дітьми ігрові вправи з повзанням, підлізанням, на орієнтування у просторі, коченням м'яча та ін., тобто вправи з основними рухами, які можна виконувати тільки у приміщенні. І так само кількісно мало проводять вихователі ігрових вправ з бігом, ходьбою, підлізанням на прогулянці.

У системі фізичного виховання дітей раннього віку певне місце займають інноваційні оздоровчі технології (пальчикова гімнастика, дихальна гімнастика). Вихователі мають певний позитивний досвід використання таких технологій під час освітньої взаємодії з дітьми раннього віку (Гаращенко, 2022). З іншого боку відзначаємо епізодичність застосування здоров'язбережувальних технологій у системі фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку. Вважаємо це певним упущен-

ням, оскільки пальчикові вправи, дихальні вправи є простими у використанні упродовж дня, доступними для розуміння та виконання дітьми у приміщенні та на прогулянці.

Загартування як компонент здорового способу життя має займати значне місце у системі фізичного виховання дітей раннього віку. Однак використання загартувальних процедур, вибір таких процедур для певної конкретної ситуації має певні труднощі об'єктивного та суб'єктивного характеру. У різноманітній методичній літературі можна знайти чітко обґрунтовані принципи загартування, методи загартування, поради, алгоритм дій, норми та межі регулювання температури повітря чи води та ін. Однак, більшість закладів дошкільної освіти не може презентувати на широкий загал свою систему загартування, яка була б чітко обґрунтована та апробована (Гаращенко, 2023). Погоджуємося, що у деяких закладах дошкільної освіти вихователі пропонують дітям окремі загартувальні процедури, але вони не утворюють цілісну систему. Утім, незважаючи на вищесказане, переконані у дієвості загартування, що має місце у кожному закладі дошкільної освіти. Маємо на увазі такі елементи загартування як прогулянка, що проводиться з дітьми раннього віку щоденно у першу та другу половину дня за будь-якої погоди, ходьба босоніж улітку, полегшений одяг, миття рук, полоскання рота і горла. Ці щоденні оздоровчі заходи мають потужний загартувальний ефект. Вони не передбачають регулювання температури повітря чи води, певного приміщення чи проведення у певний відрізок часу. Підтверджуємо той факт, що вихователі, в основному, дотримуються часових меж прогулянки у першу половину дня. І так само очевидним є те, що під час прогулянки недостатньо рухової активності дітей. На прогулянці недостатньо різних видів ходьби (ходьба звичайна, ходьба по доріжці, у різних напрямках, переступаючи через перешкоди), бігу (повільний біг, біг за вихователем, тікати від нього). Саме ці прості рухи, що виконуються на свіжому повітрі значно посилюють загартувальний ефект прогулянки. Крім цього, на прогулянці створюються умови для розвитку уміння зберігати стійке положення під час ходьби та бігу. Природні умови (доріжка, пенечки, калюжі та ін.) сприяють активізації рухової активності дітей, бажанню виконувати

знайомі рухи у різних ситуаціях. Під час прогулянки засобом ігрових вправ значною мірою можна реалізувати завдання щодо координації рухів та розвитку рівноваги, однак у реалізації цього завдання теж є певні прогалини.

Ефективність організації фізичного виховання в закладі дошкільної освіти визначається доцільним використанням різноманітного фізкультурного обладнання та інвентарю (типового й нетипового). У багатьох закладах дошкільної освіти вихователі розуміють значення фізкультурно-ігрового середовища для фізичного розвитку дітей раннього віку та систематично використовують різноманітний фізкультурний інвентар для виконання фізичних вправ. За допомогою фізкультурних посібників дитина з раннього віку накопичує руховий досвід для успішного його використання у різних видах діяльності. Однак не всі педагоги систематично використовують фізкультурне обладнання та інвентар для оптимізації фізичного виховання, підвищення рівня рухової активності дітей раннього віку.

Висновки. Таким чином, результати аналізу сучасного досвіду організації фізичного виховання дітей раннього віку у закладах дошкільної освіти дозволяють стверджувати про наявність значних здобутків у цій сфері. Значна частина сучасних вихователів реалізують завдання фізичного виховання системно і творчо, дієво використовують широкий арсенал фізкультурно-оздоровчих засобів, інноваційні оздоровчі технології, ефективно застосовують потенціал фізкультурно-ігрового середовища. Результати

аналізу досвіду організації фізичного виховання в групах раннього віку дозволяють стверджувати про важливість комплексного використання засобів фізичного виховання дітей раннього віку. Фізичні вправи є специфічним засобом фізичного виховання. Природа викликає бажання активно рухатися та долати перешкоди. Самостійна рухова діяльність сприяє набуттю рухового досвіду та формування певних взаємовідносин у спільній діяльності. Особливе місце у цьому процесі займають ігрові вправи, які зацікавлюють дітей фізичною культурою. Забезпечення еколого-гігієнічних умов у ранньому віці впливає на оздоровчі орієнтації дитини, активізує механізм фізичного виховання.

Однак на практиці фізичного виховання спостерігаємо певну некомпетентність вихователів у царині здоров'язбереження дітей раннього віку, усталену звичку працювати за шаблоном, без урахування сучасних тенденцій в освіті, вікових особливостей сучасних дітей, інколи нехтуючи вимогами особистісно орієнтованого підходу та ін. Окремий акцент варто зробити на забезпеченні умов для самостійної рухової діяльності дітей, що значною мірою забезпечує рухову активність.

Фізичне виховання як педагогічний процес (набуття дітьми позитивного рухового досвіду, прищеплення культурно-гігієнічних навичок, формування потреби виконувати різні фізичні вправи та ін.) – це довгий і безперервний процес, а його результати стануть очевидними за умови дотримання принципів систематичності та послідовності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко Н. В. Виховання здоров'язбережувальної поведінки дітей старшого дошкільного віку: теоретичний аспект. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : зб. наук. пр. 2016. № 6. С. 7–12.
2. Андрущенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2014. 455 с.
3. Беленька Г. В. Богиніч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини – від родини. К. : СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.
4. Богиніч О. Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку. *Вісн. Прикарпат. ун-ту ім. В. Стефаника. Педагогіка*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XVII–XVIII. С. 191–199
5. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. 2-ге вид., Суми : Університет. кн., 2019. 467 с.
6. Васильєва С. А., Гавриш Н. В., Рагозіна В. В. Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку: навчально-методичний посібник. Кропивницький : Імекс-ЛДТ, 2021. 58 с.
7. Васильєва С. А., Гавриш Н. В., Рагозіна В. В. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів : монографія. Кропивницький : ІМЕКС ЛТД. 2021. 226 с.
8. Гаращенко Л. В., Літіченко О. Д., Шинкар Т. Ю. Організація освітньої взаємодії з дітьми раннього віку: актуальні проблеми практики. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 38(2). С. 24–30. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/342/431>

9. Гаращенко Л. В., Літченко О. Д., Шинкар Т. Ю. Стан процесу організації фізичного виховання дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Збірник наукових праць педагогічних наук*. Івано-Франківськ. ВД «Гельветика». 2023. Вип. 2(102). С. 19–24. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4542/4011>
10. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ : ФОП Ферець В. Б., 2020. 44 с.

REFERENCES:

1. Andrushchenko N. V. (2016) Vychovannia zdoroviazberezhualnoi povedinky ditei starshoho doshkilnoho viku: teoretychnyi aspekt [Education of health-preserving behavior of older preschool children: theoretical aspect]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho* : zb. nauk. pr. № 6. 7–12. (in Ukrainian)
2. Andriushchenko T. K. (2014) Teoretyko-metodychni zasady formuvannia zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti u ditei doshkilnoho viku [Theoretical and methodological principles of the formation of health care competence in preschool children] : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.08. Odesa. 455 p. (in Ukrainian)
3. Bielienska H. V. Bohinich O. L., Mashovets M. A. (2006) Zdorovia dytyny – vid rodyny [A child's health comes from the family]. K. : SPD Bohdanova A. M. 220 p. (in Ukrainian)
4. Bohinich O. L. (2008) Sutnist zdoroviazberihaiuchoho seredovyscha u zhyttiediialnosti ditei doshkilnoho viku [The essence of a healthy environment in the life of preschool children]. *Visn. Prykarp. un-tu im. V. Stefanyka. Pedahohika*. Ivano-Frankivsk. Vyp. KhVII–KhVIII. 191–199. (in Ukrainian)
5. Vilchkovskyi E. S., Kurok O. I. (2019) Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Theory and methods of physical education of preschool children: teaching. manual]. Sumy : Universytet. Kn. 467 p. (in Ukrainian)
6. Vasyliieva S. A., Havrysh N. V., Rahozina V. V. Vychovuemo i rozvyvaiemo dytynu rannoho viku : navchalno-metodychnyi posibnyk [Raising and developing a young child: a teaching and methodical guide]. Kropyvnytskyi. 2021. 58 p. (in Ukrainian)
7. Vasyliieva S. A., Havrysh N. V., Rahozina V. V. (2021) Vychovannia ditei rannoho viku v zakladakh doshkilnoi osvity riznykh typiv [Theory and methods of physical education of preschool children: teaching. manual] Kropyvnytskyi : IMEKS LTD. (in Ukrainian)
8. Harashchenko L. V., Litichenko O. D., Shynkar T. Iu. (2022) Orhanizatsiia osvitnoi vzaiemodii z ditmy rannoho viku: aktualni problemy praktyky [Theory and methods of physical education of preschool children: teaching. manual]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika – Pedagogical education: theory and practice. Psychology. Pedagogy*. 38(2). 24–30. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/342/431> (in Ukrainian)
9. Harashchenko L. V., Litichenko O. D., Shynkar T. Iu. (2023) Stan protsesu orhanizatsii fizychnoho vykhovannia ditei rannoho viku v umovakh zakladu doshkilnoi osvity [The state of the process of organizing the physical education of young children in the conditions of a preschool education institution]. *Zbirnyk naukovykh prats pedahohichni nauky*. Ivano-Frankivsk. VD «Helvetyka». Vyp. 2(102). 19–24. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4542/4011> (in Ukrainian)
10. Kontsepsiia osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. Kyiv : FOP Ferenets V. B., 2020. 44 p. (in Ukrainian)